

WERKBOEK NIVEAU 3

Begeleiden

TRAJECT
V&V

VERZORGENDE IG

Colofon

Auteur

A.C. Verhoef

Redactie

C.A. Abrahamse
M.H.A.J. Gloudemans

Vormgeving en omslag

Studio Fraaj, Rotterdam

Fotografie omslag

Peter Bak, Rotterdam

Opmaak

Imago Mediabuilders,
Amersfoort

Fotografie

© Ine van den Broek;
Martin Hogeboom;
Hollandse Hoogte: Sabine
Joosten Fotografie; Karin
Ligthart; Mirador Media:
Koen Bakx / Maria van der
Heyden / Anke Gielen;
Shutterstock: Lopolo /
Monkey Business Images /
Racom / STUDIO GRAND
OUEST / TijanaM

Over ThiemeMeulenhoff

ThiemeMeulenhoff ontwikkelt zich van educatieve uitgeverij tot een learning design company. We brengen content, leerontwerp en technologie samen. Met onze groeiende expertise, ervaring en leeroplossingen zijn we een partner voor scholen bij het vernieuwen en verbeteren van onderwijs. Zo kunnen we samen beter recht doen aan de verschillen tussen lerenden en scholen en ervoor zorgen dat leren steeds persoonlijker, effectiever en efficiënter wordt.

Samen leren vernieuwen.

www.thiememeulenhoff.nl

ISBN 978 9006 91050 6

Eerste druk, eerste oplage, 2016

© ThiemeMeulenhoff, Amersfoort, 2016

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

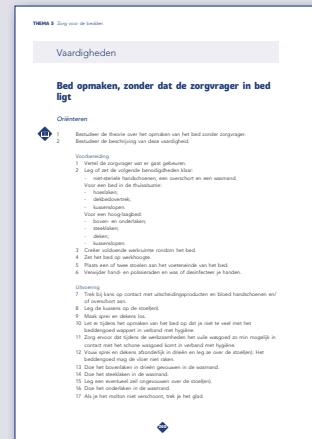
Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 23 augustus 1985, Stbl. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie (PRO), Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp (www.stichting-pro.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden. Voor meer informatie over het gebruik van muziek, film en het maken van kopieën in het onderwijs zie www.auteursrechtenonderwijs.nl.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Deze uitgave is voorzien van het FSC®-keurmerk. Dit betekent dat de bosbouw voor het gebruikte papier op een verantwoorde wijze heeft plaatsgevonden.

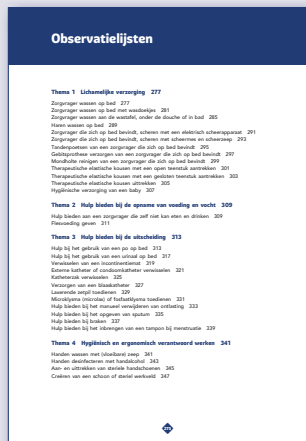
Vaardigheden

Een vaardigheid heeft een vaste opbouw:
Oriënteren ▶ Oefenen ▶ Toepassen ▶ Transfer

Observatielijsten

Bij de meeste vaardigheden horen observatielijsten. Die vind je direct achter in dit werkboek. De observatielijsten zijn geordend per thema. Bovenaan staat bij welke vaardigheid de observatielijst hoort. Een observatielijst kun je gemakkelijk uit je werkboek halen. Zo kun je ze in de klas of in je BPV laten invullen.

Iconen helpen je op weg

In de kantlijn staan icoontjes. Die geven aan wat je in de opdracht kunt verwachten.

geeft aan dat je een deel van de theorie (nog een keer) leest om de vraag te kunnen beantwoorden.

bij deze opdracht werk je samen met anderen.

bij deze opdracht heb je een computer met internet nodig om informatie op te zoeken.

bij deze opdracht werk je aan je schrijfvaardigheden, bijvoorbeeld met het schrijven van een uitgebreid antwoord, verslag of rapport.

bij deze opdracht laat je de uitkomsten zien in een mondelinge presentatie.

geeft aan dat het gaat om een creatieve opdracht.

Werken met dit werkboek

Vind je het prettig om eerst de theorie te lezen en dan te kijken of je het weet en begrepen hebt? Lees dan eerst de theorie en maak daarna de verwerkingsvragen. Ben je meer iemand die het liefst de theorie doorneemt aan de hand van vragen? Start dan met de verwerkingsvragen en leg je theorieboek ernaast.

Werk je het liefst vanuit de praktijk? Begin dan met een praktijksituatie of een thema-opdracht en kijk of je de vragen kunt beantwoorden met de informatie uit de theorie.

Inhoudsopgave

Thema 1 Persoonlijkheid en gedrag 12

Verwerking 14

Verwerkingsopdrachten 14

- Hoofdstuk 1 Persoonlijkheid en gedrag 14
- Hoofdstuk 2 Menselijk kunnen: niet iedereen kan hetzelfde 17
- Hoofdstuk 3 Ieder mens is uniek 20
- Hoofdstuk 4 Richtlijnen voor gedrag: waarden en normen 23

Toepassing 25

Praktijksituaties 25

- De persoonlijkheid van Dagmar 25
- Het beoordelingsgesprek van Kaylee 27
- Sigrid maakt de woongroep gezellig 29

Vaardigheden 31

- Anderen respectvol en onbevooroordeeld tegemoet treden 31
- Persoonlijkheid en zelfbeeld beschrijven 35

Themaopdrachten 41

Evaluatie 44

Studiehulp 44

- Hoofdstuk 1 Persoonlijkheid en gedrag 44
- Hoofdstuk 2 Menselijk kunnen: niet iedereen kan hetzelfde 44
- Hoofdstuk 3 Ieder mens is uniek 45
- Hoofdstuk 4 Richtlijnen voor gedrag: waarden en normen 45

Evaluatie en reflectie 46

Thema 2 Ontwikkelingspsychologie 48

Verwerking 50

Verwerkingsopdrachten 50

- Hoofdstuk 5 Over ontwikkelen 50
- Hoofdstuk 6 Baby en peuter 52
- Hoofdstuk 7 Kleuter en schoolkind 55
- Hoofdstuk 8 Puber en adolescent 57
- Hoofdstuk 9 Volwassene en oudere 59

Toepassing 62

Praktijksituaties 62

- Kelim past op zijn broertjes Amar en Shanti 62
- Fleur van 15 neemt niets meer van haar moeder aan 65
- Mevrouw Langeland van 78 vertelt openhartig over haar leven 67

Vaardigheden 70

- Respectvol omgaan met jonge zorgvragers 70
- Respectvol omgaan met volwassen en oudere zorgvragers 73

Themaopdrachten 76

Evaluatie 78

Studiehulp 78

- Hoofdstuk 5 Over ontwikkelen 78
- Hoofdstuk 6 Baby en peuter 78
- Hoofdstuk 7 Kleuter en schoolkind 79
- Hoofdstuk 8 Puber en adolescent 79
- Hoofdstuk 9 Volwassene en oudere 80

Evaluatie en reflectie 81

Thema 3 Communicatie en relatie 83

Verwerking 85

Verwerkingsopdrachten 85

- Hoofdstuk 10 Aspecten van communicatie 85
- Hoofdstuk 11 Communicatieproblemen 90
- Hoofdstuk 12 Gesprekken voeren 93
- Hoofdstuk 13 Luisteren en feedback 96
- Hoofdstuk 14 Interculturele communicatie 97
- Hoofdstuk 15 Gesprekstechnieken 100

Toepassing 104

Praktijksituaties 104

- Het verdriet van Marjoke 104
- Mevrouw Nasr wordt ingelicht 106
- Twee verschillende benaderingen 109

Vaardigheden 111

- Actief luisteren 111
- Adequaat non-verbaal communiceren 117
- Feedback geven en ontvangen 121
- Contact leggen en onderhouden met de zorgvrager 126
- Omgaan met zorgvragers die de Nederlandse taal niet zo goed beheersen 129

Themaopdrachten 132

Evaluatie 136

Studiehulp 136

- Hoofdstuk 10 Aspecten van communicatie 136
- Hoofdstuk 11 Communicatieproblemen 136
- Hoofdstuk 12 Gesprekken voeren 137
- Hoofdstuk 13 Luisteren en feedback 137
- Hoofdstuk 14 Interculturele communicatie 138
- Hoofdstuk 15 Gesprekstechnieken 138

Evaluatie en reflectie 140

Thema 4 Je beroepshouding 142

Verwerking 143

Verwerkingsopdrachten 143

- Hoofdstuk 16 Je beroepshouding als verzorgende 143

Toepassing 150

Praktijksituaties 150

De grenzen van Monica tijdens haar BPV 150

Verzorgende Marinka heeft een burn-out 153

Vaardigheden 155

Echtheid tonen 155

Inlevingsvermogen vergroten 158

Inzicht in je beroepshouding 162

Themaopdrachten 169

Evaluatie 173

Studiehulp 173

Hoofdstuk 16 Je beroepshouding als verzorgende 173

Evaluatie en reflectie 175

Thema 5 Zorg verlenen aan anderen 177

Verwerking 178

Verwerkingsopdrachten 178

Hoofdstuk 17 Samenwerkingsrelaties 178

Hoofdstuk 18 Ongelijkwaardige relatie tussen zorgvrager en zorgverlener 180

Hoofdstuk 19 Zorgvuldig zorg verlenen 183

Toepassing 187

Praktijksituaties 187

Vertrouwen en het kistje van Alexander 187

Professionele nabijheid 190

Vaardigheden 193

Omgaan met afhankelijkheid en zelfstandigheid zorgverlening 193

Ongelijkheid tussen jou en de zorgvrager hanteren 196

Zorgvuldig omgaan met intieme zorg 199

Themaopdrachten 202

Evaluatie 206

Studiehulp 206

Hoofdstuk 17 Samenwerkingsrelaties 206

Hoofdstuk 18 Ongelijkwaardige relatie tussen zorgvrager en verzorgende 206

Hoofdstuk 19 Zorgvuldig zorg verlenen 207

Evaluatie en reflectie 208

Thema 6 Je als verzorgende assertief opstellen 210

Verwerking 211

Verwerkingsopdrachten 211

Hoofdstuk 20 Assertief zijn 211

Hoofdstuk 21 Intimiteit en ongewenste intimiteit 213

Toepassing 217

Praktijksituaties 217

- Elise is bang voor een negatieve beoordeling 217
- René wil meer van Angelique 220
- Ongewenste intimiteiten als Gerard naar bed gaat 223

Vaardigheden 226

- Je assertief opstellen als zorgverlener en als werknemer 226
- Op assertieve wijze je eigen mening en wensen naar voren brengen 230

Themaopdrachten 233

Evaluatie 236

Studiehulp 236

- Hoofdstuk 20 Assertief zijn 236
- Hoofdstuk 21 Intimiteit en ongewenste intimiteit 236

Evaluatie en reflectie 238

Thema 7 Begeleiden van zorgvrager en sociale omgeving 240

Verwerking 241

Verwerkingsopdrachten 241

- Hoofdstuk 22 Begeleiden van een zorgvrager 241
- Hoofdstuk 23 Sociale omgeving van de zorgvrager 243
- Hoofdstuk 24 De verzorgende als begeleider 245

Toepassing 247

Praktijksituaties 247

- Meneer Reuver is aan het piekeren 247
- Mevrouw Baving rookt graag een shagje 249
- Mevrouw Meulenhof wil met rust gelaten worden 251

Vaardigheden 253

- Begeleidend gesprek voeren 253

Themaopdrachten 257

Evaluatie 258

Studiehulp 258

- Hoofdstuk 22 Begeleiden van een zorgvrager 258
- Hoofdstuk 23 Sociale omgeving van de zorgvrager 258
- Hoofdstuk 24 De verzorgende als begeleider 259

Evaluatie en reflectie 260

Thema 8 Groepen en groepsprocessen 262

Verwerking 263

Verwerkingsopdrachten 263

- Hoofdstuk 25 Groepen en groepskenmerken 263
- Hoofdstuk 26 Zorgvrager in groepen begeleiden 267

Toepassing 270

Praktijksituaties 270

Verschillende persoonlijkheden in een team 270

Lisette kan niet alles zeggen op haar werk 273

Rick gaat wonen in woonbegeleidingscentrum 'Witte de With' 275

Vaardigheden 278

Zorgen voor een goede sfeer 278

Samenwerken met anderen 281

Themaopdrachten 290

Evaluatie 292

Studiehulp 292

Hoofdstuk 25 Groepen en groepskenmerken 292

Hoofdstuk 26 Zorgvragers in groepen begeleiden 292

Evaluatie en reflectie 294

Thema 9 Helpen bij omgaan met ziekte of beperking 296

Verwerking 297

Verwerkingsopdrachten 297

Hoofdstuk 27 Ziek zijn of een beperking hebben 297

Hoofdstuk 28 Leven met een beperking 299

Hoofdstuk 29 Leven met pijn 301

Toepassing 303

Praktijksituaties 303

Grote zus Myrthe krijgt een broertje 303

Werken in de gehandicaptenzorg? 306

Mevrouw Oomen heeft veel pijn 308

Vaardigheden 311

Empathisch reageren bij aanwezigheid van ziekte of beperking 311

Omgaan met zorgvragers die pijn hebben 315

Themaopdrachten 317

Evaluatie 319

Studiehulp 319

Hoofdstuk 27 Ziek zijn of een beperking hebben 319

Hoofdstuk 28 Leven met een beperking 319

Hoofdstuk 29 Leven met pijn 320

Evaluatie en reflectie 321

Thema 10 Conflicthantering en gedragsproblemen 323

Verwerking 324

Verwerkingsopdrachten 324

Hoofdstuk 30 Conflicten 324

Hoofdstuk 31 Zorgvragers met gedragsproblemen 326

Toepassing 329

Praktijksituaties 329

Snel in conflict? 329

Mevrouw Van Put heeft moeite met autoriteit 331

'Waar ben jij nou mee bezig?' 333

Vaardigheden 335

Omgaan met minder ernstige vormen van agressief gedrag 335

Zorgvuldig handelen in conflictsituaties 338

Themaopdrachten 343

Evaluatie 347

Studiehulp 347

Hoofdstuk 30 Conflicten 347

Hoofdstuk 31 Zorgvragers met gedragsproblemen 347

Evaluatie en reflectie 349

Thema 11 Begeleiden bij zingeving/ethiek 351

Verwerking 352

Verwerkingsopdrachten 352

Hoofdstuk 32 Zorgvuldig handelen bij ethische dilemma's 352

Toepassing 355

Praktijksituaties 355

Een chromosoomonderzoek voor Jesse 355

Het ziekenhuis kan niets meer doen 358

Vaardigheden 361

Zorgvuldig handelen bij ethische dilemma's 361

Themaopdrachten 365

Evaluatie 367

Studiehulp 367

Hoofdstuk 32 Zorgvuldig handelen bij ethische dilemma's 367

Evaluatie en reflectie 368

Thema 1

Persoonlijkheid en gedrag

In hoofdstuk 1 kijk je goed naar het gedrag van mensen, dus ook van jezelf. Mensen kunnen op dezelfde situatie heel verschillend reageren. Als verzorgende moet je daar goed mee kunnen omgaan. Door inzicht te krijgen in gedrag, kun je begrijpen waarom iemand zich op een bepaalde manier gedraagt.

Hoofdstuk 2 behandelt begrippen als waarnemen, het geheugen en het denken. Het is belangrijk hier wat over te weten, omdat zorgvragers vaak beperkt zijn in hun mogelijkheden. Ieder mens is uniek. Daar gaat hoofdstuk 3 over. Wat zijn overeenkomsten tussen mensen? Waarin verschillen we van anderen? We proberen onszelf en anderen te begrijpen door antwoorden te geven op deze vragen. Maar de persoonlijkheid is geen vaststaand iets. We ontwikkelen onszelf in ons leven en onze persoonlijkheid ontwikkelt zich voor een deel mee. In hoofdstuk 4 leer je wat waarden en normen precies zijn. In een samenleving hebben mensen veel verschillende waarden en normen. Je gaat makkelijk om met mensen die dezelfde waarden en normen hebben. Als mensen heel andere waarden en normen hebben, moet je over het algemeen meer moeite doen om een goed contact te hebben. Het is dus goed om over je eigen waarden en normen na te denken. Waar komen ze vandaan? Waarom vind je ze belangrijk?

Dit thema bevat verwerkingsopdrachten, praktijksituaties, vaardigheden, themaopdrachten, studiehulp, evaluatie en reflectie over de volgende onderwerpen.

Hoofdstuk 1: Persoonlijkheid en gedrag

- wat is gedrag
- oorzaken die het gedrag van mensen beïnvloeden
- verschillende vormen van mensenkennis

Hoofdstuk 2: Menselijk kunnen: niet iedereen kan hetzelfde

- functieleer
- waarneming
- cognitie
- emotie
- motivatie

Hoofdstuk 3: Ieder mens is uniek

- enkele begrippen
- overeenkomsten tussen mensen
- mensen in hokjes plaatsen
- ontwikkeling van de persoonlijkheid
- identiteit en zelfbeeld
- bouwstenen van de identiteit
- zelfbeeld is geen vaststaand gegeven
- stilstaan bij jezelf
- Johari-venster

Hoofdstuk 4: Richtlijnen voor gedrag: waarden en normen

- herkomst van onze waarden en normen
- veranderende waarden en normen
- collega's met andere waarden
- botsing van culturen

Verwerking

Verwerkingsopdrachten

1 Persoonlijkheid en gedrag

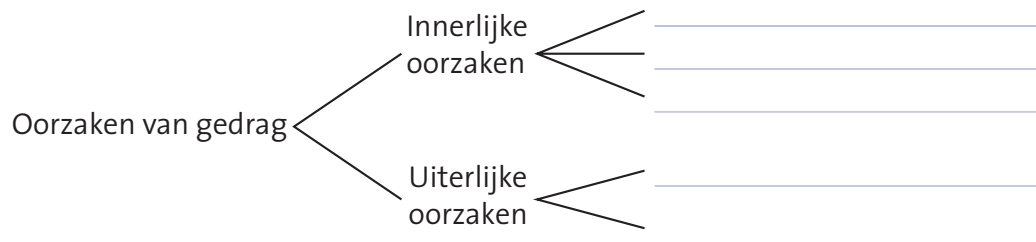
- 1 a Vul de volgende tabel in. Noteer telkens of er bij de activiteiten wel of geen sprake is van gedrag.

Activiteiten	Wel sprake van gedrag	Geen sprake van gedrag
schrijven		
denken		
eten		
luisteren		
praten		
moe zijn		
in coma liggen		
lachen		
lezen		
staan wachten		
slapen		
kijken		
honger hebben		

- b De mate waarin mensen hun gedrag zelf kunnen sturen, verschilt. Noem drie ziekten of aandoeningen waardoor mensen minder goed in staat zijn hun gedrag te sturen.

- c Waaron is het belangrijk dat je als verzorgende weet wat de invloed van een ziekte of aandoening is op het gedrag van een zorgvrager? Leg je antwoord uit met een voorbeeld.

- 2 In de theorie lees je over de oorzaken van gedrag. Vul het volgende schema verder in.

- 3 a Noem minimaal vijf gedragingen die je de afgelopen tien minuten hebt vertoond.

- b Geef bij alle gedragingen die je bij vraag a hebt opgeschreven een oorzaak.

- c Geef een voorbeeld van een situatie waarin de fysische omgeving jouw gedrag beïnvloedde.

- d Leg met een voorbeeld uit hoe iemand die niet aanwezig is jouw gedrag toch kan beïnvloeden.

- 4 In de theorie worden de termen generaliseren, stereotype en vooroordeel uitgelegd. Welke van de volgende uitspraken hierover is *niet* waar?
- Een gevaar van generaliseren is dat je gedragingen van enkele personen te gemakkelijk toeschrijft aan een hele groep.
 - Je kunt eerste indrukken wel gebruiken, maar er niet blind op vertrouwen.
 - Bij stereotypering krijgt een bepaalde groep mensen een stempel opgedrukt.
 - Generaliseren wil zeggen dat je een of enkele waarnemingen specifiek maakt.
 - Een oorzaak van vooroordelen is angst voor het vreemde, het andere.
- 5 In de theorie staat het verschil tussen alledaagse mensenkennis en wetenschappelijke mensenkennis uitgelegd. Geef in onderstaande tabel bij de begrippen aan of ze te maken hebben met alledaagse mensenkennis of met wetenschappelijke mensenkennis.

Begrip	Alledaagse mensenkennis	Wetenschappelijke mensenkennis
psychologie		
dagelijkse omgang		
langdurige studie		
vooroordelen, gedrag		
generaliseren		
systematisch onderzoek		
kijken en luisteren		
eerste indruk		
snelle interpretatie van gedrag		

- 6 a Een psycholoog heeft verschillende methoden van kennisverwerving ter beschikking. In de tabel zie je twee omschrijvingen van methoden van kennisverwerving. Vul in de tweede kolom de methode in die bij de omschrijving past.

Omschrijving methode	Methode van kennisverwerving
Groot opgezet vragenonderzoek, waarbij de onderzochte doelgroep slechts kort mag antwoorden.	
Gericht kijken en luisteren, om zo meer te weten te komen over een bepaalde persoon en zijn gedrag.	

- b Met welk doel worden de methoden uit vraag a gebruikt?

2 Menselijk kunnen: niet iedereen kan hetzelfde

- 1 In de theorie staat beschreven wat functieleer is en welke functies daaronder vallen. In de tabel hieronder staan omschrijvingen van deze functies. Plaats de juiste functie bij de omschrijving.

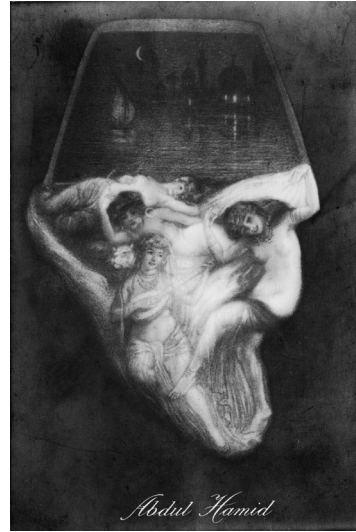
Functie	Omschrijving functie
	Een innerlijke beleving of gevoel.
	Het opnemen en verwerken van prikkels die op je afkomen.
	Het vermogen om je dingen te herinneren, om te denken en om te begrijpen.
	De prikkel die ertoe beweegt om iets te doen of na te streven.

- 2 In de theorie lees je over waarneming.
- a Geef een voorbeeld waaruit duidelijk wordt dat de aard van een prikkel mede bepalend is voor wat je waarneemt.

- b Geef een voorbeeld waaruit blijkt dat je psychologische toestand mede bepalend is voor wat je waarneemt.

- c Bekijk de afbeeldingen. De twee tekeningen kun je op meer dan één manier zien. Bespreek met een klasgenoot wat je ziet. Zien jullie hetzelfde? Schrijf op wat deze afbeeldingen bewijzen.

-
-
- d Het reukorgaan is voor mensen doorgaans een minder belangrijk zintuig. Noem een voorbeeld van een rol die je reukorgaan kan spelen in je interactie met anderen of in je omgeving.
-
-

- 3 In de theorie lees je dat het geheugen de opslag, het vasthouden en het terugzoeken van informatie omvat. Mensen beschikken over vijf verschillende geheugens. Vul de zinnen aan door het juiste type geheugen in te vullen.
- a Het _____ geheugen kun je zien als een soort werkblad waarop je informatie zet om iets mee te doen.
- b Je automatische piloot is een goede omschrijving van het _____ geheugen.
- c Een mooi liedje op de radio neem je waar met je _____ geheugen.
- d Het _____ geheugen maakt je een individu en geeft je het besef van je verleden.
- e Het besef dat een jas een kledingstuk is, wordt geregeld via het _____ geheugen.

- 4 a Noem de vier punten waardoor emoties opgeroepen kunnen worden.
- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____
- b Geef een voorbeeld van een situatie waarin een zorgvrager tegenstrijdige emoties laat zien.

- 5 a In de theorie lees je over motivatie van binnenuit en motivatie van buitenaf. Streep bij de zinnen het foute antwoord door.
- 1 Emma gaat zwemmen, want daarna voelt ze zich heerlijk ontspannen.
Dit is een vorm van motivatie van **binnenuit** / **buitenaf**.
- 2 Pim leert goed voor zijn toets, omdat hij veel voldoening haalt uit het goed maken van de toets.
Dit is een vorm van motivatie van **binnenuit** / **buitenaf**.
- 3 Als Jort zijn zwemdiploma haalt, krijgt hij een cadeau van zijn ouders.
Dit is een vorm van motivatie van **binnenuit** / **buitenaf**.
- 4 Manon werkt wat harder nu die nieuwe functie, met loonsverhoging, binnen handbereik is.
Dit is een vorm van motivatie van **binnenuit** / **buitenaf**.
- 5 Dirk eet een appel om zijn hongergevoel weg te nemen.
Dit is een vorm van motivatie van **binnenuit** / **buitenaf**.
- b Leg uit wat het belang van motivatie is als je als verzorgende iets wilt bereiken met je zorgvrager.

- 6 Vorm groepjes van vier personen. Hieronder staan twee raadsels. Lees het eerste raadsel. Eén persoon krijgt de oplossing van het raadsel van de docent. De anderen moeten nu deze persoon vragen stellen, waarop hij alleen met 'ja' en 'nee' (en eventueel 'doet er niet toe') mag antwoorden. Probeer het raadsel op te lossen. Vervolgens doen jullie hetzelfde met het tweede raadsel. Nu krijgt een ander persoon de oplossing. Het is de bedoeling dat je niet op een vanzelfsprekende manier redeneert.
- a Een man duwt zijn auto naar een hotel. Als hij daar aankomt, beseft hij dat hij failliet is. Hoe is dit mogelijk?

- b Een man komt een gebouw binnen en vraagt iets te drinken. Na een korte aarzeling wordt er een pistool op hem gericht. De man schrikt, maar bedankt de andere persoon en verlaat tevreden het gebouw.

3 Ieder mens is uniek

- 1 In de theorie staan de termen persoonlijkheid, karakter en temperament uitgelegd. Verbind de term met de juiste omschrijving.

Term	Omschrijving
persoonlijkheid	De aangeboren manier waarop je reageert op bepaalde omstandigheden.
karakter	Eigenschappen die vanaf jongs af aan bij je horen en niet zomaar veranderen of te veranderen zijn.
temperament	Het totaal aan eigenschappen waardoor je verschilt van andere mensen.

- 2 Geef aan of de stelling waar of niet waar is.
- a De meeste mensen hebben er geen behoefte aan om bij een groep te horen.
waar / niet waar
 - b Het heeft onder meer met de cultuur te maken dat mensen vaak op elkaar lijken.
waar / niet waar
 - c Het geeft mensen een veilig gevoel door net zo te zijn als anderen, want dan hoor je erbij. **waar / niet waar**
 - d Mensen gedragen zich in gelijksoortige situaties vaak heel verschillend. **waar / niet waar**

- 3 a Beschrijf in je eigen woorden wat 'in een hokje plaatsen' betekent.

- b Waarom moet je als verzorgende voorzichtig zijn met mensen in een hokje plaatsen?

- 4 a Ga naar de website www.123test.nl en zoek de Big Five persoonlijkheidstest op. Maak de test voor jezelf. Sla de uitkomst op in een apart bestand.
- b Komt de uitkomst overeen met het beeld dat je van jezelf hebt? Motiveer je antwoord.

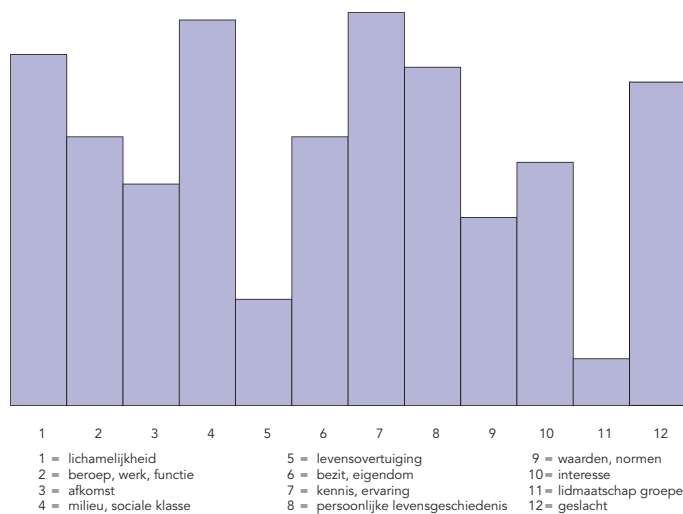
- 5 Welke van de onderstaande stellingen zijn juist? Er zijn meerdere antwoorden goed.
- De persoonlijkheid van mensen wordt bepaald door aanleg, omstandigheden en zelfbepaling.
 - Karaktertrekken als agressiviteit en sociale vaardigheden hebben geen genetische basis.
 - Uit onderzoek blijkt dat iedereen even verslavingsgevoelig is.
 - Aanleg speelt een rol bij de ontwikkeling van de persoonlijkheid, maar ook het sociale milieu is van invloed.
 - Bij zelfbepaling gaat het om de mogelijkheid om zelf richting te geven aan je eigen ontwikkeling.

- 6 Maak de omschrijving van de termen identiteit en zelfbeeld compleet door de juiste woorden in te vullen.

- Identiteit is de combinatie van _____, _____
_____ en _____ die op een gegeven moment bij een persoon horen.
- Zelfbeeld houdt in dat ieder mens een bepaald _____ van zichzelf heeft, op een bepaalde manier tegen zichzelf aankijkt. Je zelfbeeld is belangrijk, omdat dit de _____ is van veel van je _____.

- 7 a Maak op een apart papier of op je computer een overzicht van je eigen identiteit. Doe dit net zoals in het schema hieronder is gedaan. Gebruik dezelfde twaalf bouwstenen die onder het schema staan en geef per bouwsteen aan hoeveel waarde je eraan hecht. Weinig waarde betekent een korte staaf en veel waarde betekent een lange staaf.

- Vergelijk jouw identiteit (jouw schema) met die van anderen. Bespreek de overeenkomsten en verschillen. Zijn er verrassende resultaten bij?

- 8 a In de theorie lees je over het ideale zelfbeeld. Geef een omschrijving van jouw ideale zelfbeeld.

- b Noem drie punten waar je nog aan wilt werken om dichter bij je ideale zelfbeeld te komen.

- c Het nadenken over jezelf, over je eigen gedrag en de gevolgen daarvan, noem je

_____.

- 9 a In de theorie wordt het Johari-venster uitgelegd. Geef van ieder gebied in het Johari-venster een voorbeeld. Kies zo mogelijk een voorbeeld van je eigen gedrag of persoonlijkheid.

- b Vind jij het belangrijk om je open ruimte te vergroten? Waarom wel of niet?

- c Welke manieren zijn er om jezelf beter te leren kennen?

4

Richtlijnen voor gedrag: waarden en normen

- 1 a Hieronder staan zes normen. Verbind elke norm met de waarde die eraan ten grondslag ligt.

Norm	Waarde
Ouderen met 'u' aanspreken.	vriendelijkheid
Iets van een ander teruggeven.	eerlijkheid
Goed voor jezelf zorgen, twee keer per dag je tanden poetsen.	beleefdheid
Niet met een ander vrijen.	zelfrespect
Er iets van zeggen als een ander voor zijn beurt gaat.	trouw
Je buurman groeten als je hem op straat tegenkomt.	zelfstandigheid

- b Welke waarden uit vraag a vind jij het belangrijkste bij het inrichten van jouw leven? Kies er een of twee uit en licht je keuze toe.

- 2 Geef aan of de stelling waar of niet waar is.

- a Het is belangrijk om de waarden en normen van vroeger te kennen, zodat je de beleving en reacties van oudere zorgvragers kunt begrijpen. **waar / niet waar**
- b Tegenwoordig gaan de veranderingen van normen en waarden een stuk sneller dan vroeger. **waar / niet waar**
- c De vernieuwingen op technologisch gebied hebben weinig invloed op de waarden en normen in de samenleving. **waar / niet waar**
- d Vasthouden aan 'oude' normen en waarden geeft, vooral bij de oudere zorgvrager, een veilig gevoel. **waar / niet waar**

- 3 a Vind jij dat je als verzorgende kennis moet hebben van alle verschillende culturen? Leg je antwoord uit.

- b Hoe kun je het best omgaan met je eigen vooronderstellingen over bepaalde culturen?

- 4 Welke van de volgende uitspraken is *niet* waar?
- a Als verzorgende kom je in aanraking met mensen die heel anders zijn opgevoed en waarde hechten aan heel andere zaken dan jij.
 - b Als je normen en waarden botsen met een ander, kun je meebewegen met de ander door begrip te tonen. Dit betekent dat je een compromis zoekt.
 - c Botsen je normen en waarden met een ander, dan kun je bij je standpunt blijven. Hierdoor wordt het conflict vaak weggenomen.
 - d Het is mogelijk je aan te passen aan de ander als jullie normen en waarden botsen. Je kunt je dan ongemakkelijk gaan voelen, omdat je normen en waarden niet meer kloppen met je gedrag.

- 5 In de zorgverlening ga je in eerste instantie uit van de waarden en normen van de zorgvrager. Toch lukt dat niet altijd.

- a Geef een voorbeeld van wanneer het niet mogelijk is om uit te gaan van de waarden en normen van de zorgvrager. Leg je antwoord uit.

- b Wat wordt van jou als verzorgende in zo'n situatie verwacht?

De persoonlijkheid van Dagmar

Dagmar in haar eerste baan

Dagmar werkt sinds kort als verzorgende in een zorgcentrum. Ze heeft pas haar diploma gehaald en dit is haar eerste baan. Zij kent haar collega's nog nauwelijks. Dagmar is wat onzeker en zegt nog niet zo veel. Ze kijkt goed hoe haar collega's werken en probeert op dezelfde manier te werken. Ze is de allersjongste van het team. Haar collega's omschrijven haar als een stil, teruggetrokken meisje. Dagmar zegt niet veel in de pauzes. Ze geeft antwoord op vragen, maar vertelt niet snel zelf iets. Ze stelt ook weinig vragen over het zorgcentrum en de gang van zaken in het zorgcentrum. Haar collega's vinden dat ze wat meer initiatief zou moeten nemen.

Dagmar is energiek en spontaan

Naast haar werk is Dagmar vrijwilligster bij de scouting. Ze organiseert daar activiteiten voor kinderen. Ze doet dit al jaren, samen met acht anderen. Ze vindt het er erg gezellig. Inmiddels heeft ze veel ervaring in het scoutingwerk, waardoor mensen haar vaak om advies vragen.

Regelmatig neemt Dagmar de leiding bij de organisatie van activiteiten. Ze heeft ook steeds nieuwe ideeën. Bij de scouting zien ze Dagmar als een zeer energieke, spontane meid, die alles voor de club doet. Ze neemt veel initiatief en spoort anderen aan om mee te doen. Ze zouden haar niet willen missen, want dan zou er veel misgaan.

Dagmar denkt na over zichzelf

Dagmar merkt van zichzelf dat ze zich bij de scouting anders gedraagt dan op haar werk. Ze worstelt ermee: wie is de echte Dagmar? Is dat misschien de Dagmar zoals ze thuis is: daar kan ze stil zijn, maar ook spontaan. Soms heeft ze een bui en wil ze gek doen, maar ze kan ook rustig in een hoekje op de bank zitten. Een boek lezen of aandachtig luisteren naar anderen.

Ze vindt het ook vreemd dat ze bij de scouting gewend is veel straattaal te gebruiken, terwijl ze in het zorgcentrum heel anders praat. Soms droomt ze er zelfs over. In haar droom zegt ze dan bijvoorbeeld tegen een zorgvrager: 'Supervet man!'

- 1 a Hoe komt het dat collega's van Dagmar in het zorgcentrum en de vrijwilligers bij de scouting zo verschillend tegen haar aankijken?

- b Welke factoren bepalen het gedrag van Dagmar in het zorgcentrum?

- c Welke factoren bepalen het gedrag van Dagmar bij de scouting?

- 2 Verschillende factoren kunnen je gedrag bepalen. Ze komen van binnenuit of van buitenaf. Geef van de gedragsbepalende factoren die je bij opdracht 1 hebt genoemd aan, welke van binnenuit komen en welke van buitenaf.

Van binnenuit:

Van buitenaf:

- 3 Dagmar begrijpt niet goed hoe het kan dat ze bij de scouting zo anders is dan op haar werk. En op haar werk is ze ook weer anders dan thuis. Begrijp jij wel hoe het komt dat Dagmar in deze situaties zo verschillend is? Leg je antwoord uit.

Het beoordelingsgesprek van Kaylee

Kaylees kijk op de BPV

Kaylee doet haar eerste BPV in verpleeghuis Baarnzorg. Ze vindt zelf dat het erg goed gaat. Kaylee kan alle zorgvragers zelfstandig basiszorg geven: wassen, eventuele wonden verzorgen, incontinentiemateriaal verwisselen, in en uit bed helpen. En nog veel meer. Vandaag heeft Kaylee een eerste beoordelingsgesprek met Stef, haar praktijkbegeleider. Stef vraagt aan haar hoe zij vindt dat het tot nu toe gaat. Kaylee vertelt wat zij zoal doet. Ze zegt dat het erg goed gaat. Stef vraagt of er dingen zijn die Kaylee minder goed kan, of die ze moeilijk vindt. Kaylee zegt: 'Nee, ik zou het niet weten, ik vind het niet erg moeilijk hier. Alles loopt wel goed. Ik leer veel.'

Stef heeft een andere mening

Als Stef haar zegt dat hij toch niet helemaal tevreden is, is Kaylee stomverbaasd. Stef vindt dat Kaylee te weinig initiatief neemt. 'Wat je wordt opgedragen, doe je. Maar je ziet zelf nog niet goed welk werk er ligt.' Kaylee is het daar niet mee eens: 'Ik vind dat ik wel veel doe en ik laat juist heel weinig aan jullie over. Er zijn maar weinig BPV'ers die zo hard werken, dat weet ik zeker.'

Waar Kaylee aan moet werken

Stef geeft aan dat er nog een punt is waaraan ze moet werken: de omgang met zorgvragers. 'Ik zie je wel de basiszorg verlenen, maar je bent vooral nog met jezelf bezig. Dat jij het eng of moeilijk vindt, of dat het de eerste keer is dat je iets helemaal zelfstandig doet. Je praat vooral over jezelf. Maar de zorgvrager wil aandacht. Hij wil aandacht voor zijn situatie, hoe het met hem gaat, wie er op bezoek is geweest, hoe de fysiotherapie ging. Ga zo maar door. De zorgvrager moet praten, niet jij.' Ook hier is Kaylee het niet mee eens. 'Jullie zitten gewoon continu op mij te letten. Als je dat bij een van de anderen zou doen, zou het je ook opvallen dat die niet altijd alle aandacht voor de zorgvrager heeft. Als ik het eng of moeilijk vind, dan is dat toch zo? Het is beter dat ik erover praat, dan dat ik er mijn mond over houd. Ja toch?'

- 1 Wat gaat er volgens jou mis in dit gesprek? Waarom loopt het gesprek zoals het loopt?

- 2 a Kaylee heeft een ander beeld van zichzelf dan Stef van haar heeft. Leg uit waar dit verschil in zit.

- b Hoe komt het dat er een verschil bestaat tussen het beeld dat Stef van Kaylee heeft en het beeld dat Kaylee van zichzelf heeft (haar zelfbeeld)?

- 3 a Is de feedback die Stef aan Kaylee geeft effectief? Waarom wel of niet?

- b Kijk naar het Johari-venster in de theorie. In welk deel van dit venster passen de opmerkingen die Stef over Kaylee maakt?

Sigrid maakt de woongroep gezellig

Sigrid doet haar BPV

Sigrid doet haar BPV in een instelling voor mensen met een verstandelijke beperking. Ze heeft zelf een oom die een matige verstandelijke beperking heeft en in een woonvoorziening woont. Hij woont in een gezellige woongroep, waar planten staan en waar ook vaak een hondje is. Ze had ongeveer hetzelfde verwacht bij deze instelling, maar het ziet er heel anders uit. Ze vindt het een stuk minder gezellig.

Sigrid vindt de woongroep saai

Sigrid begrijpt wel dat er een verschil is in niveau. Het niveau van deze woongroep is een stuk lager dan het niveau van de woongroep van haar oom. Je kunt hier bijvoorbeeld niet veel planten neerzetten, want de bewoners kunnen de planten opeten. Maar toch vindt ze dat het nu wel heel ongezellig is.

Er zijn geen leuke knuffels op de bank en alles is van kunststof. Zelfs de planten zijn niet echt. Op de eettafel staat niets. Geen vaas met bloemen, maar er liggen ook geen tijdschriften of andere voorwerpen die het wat gezelliger maken.

Als ze aan haar praktijkopleider vraagt waarom het zo saai is, antwoordt deze dat de bewoners veel structuur nodig hebben. Bovendien maken een paar bewoners snel spullen kapot.

De oplossing van Sigrid

Toch vindt Sigrid dat er best wat meer aan de inrichting kan worden gedaan. Na een week vraagt Sigrid of ze wat werkjes mag ophangen die de bewoners hebben geschilderd. Dat mag. Ze hangt enkele werkjes op. Ook hangt ze een papieren mobiel op die ze zelf heeft gemaakt.

Harry, een van de bewoners, staart voortdurend naar de werkjes. Hij wiegt er met zijn bovenlichaam bij heen en weer. Petra, die ook in de groep woont, ziet de mobiel en begint te schreeuwen. Ze krijgt, wijst ernaar en slaat zichzelf tegen haar hoofd. Vervolgens gaat ze op de mobiel af en geeft er een ruk aan. Een deel ervan valt op de grond.

- 1 a Sigrid maakt zich druk om de fysische omgeving van de mensen met een verstandelijke beperking in deze groep. Kun jij je in Sigrid verplaatsen? Motiveer je antwoord.

- b Denk je dat bij deze groep mensen met een verstandelijke beperking de inrichting (de fysische omgeving) een gedragsbepalende factor is of niet? Waarom wel of niet?

- 2 Harry gaat aandachtig voor de werkjes zitten. Zijn de werkjes voor hem een positieve verandering in de kamer? Waarom?

- 3 Petra is duidelijk niet blij met de mobiel. Daarom kan besloten worden de mobiel weg te halen.

- a Ben jij het met deze beslissing eens of niet eens? Motiveer je antwoord.

- b Er zijn ook andere oplossingen mogelijk om de woongroep iets gezelliger te maken. Bedenk er twee.
